

Az Európai Unió agrár-csatlakozási stratégiája

Kiss Judit

2002. január 30-án tette közzé az Európai Bizottság a kelet- és közép-európai országok agrár-csatlakozására vonatkozó stratégiáját. Ennek legfőbb sarokpontjai az alábbiak:

1. Amennyiben az Európai Unió 2004-ben tíz újabb országgal (Ciprus, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovákia, Szlovénia) bővül, akkor a jelenlegi tagok agrártermelői által élvezett közvetlen jövedelemtámogatásokat csak fokozatosan terjesztenék ki az új tagok agrártermelőire: 2004-ben ezen támogatások 25%-át, 2005-ben 30%-át, 2006-ban pedig 35%-át kapnák, s a 100%-ot csak 2013-ban érnék el. Az EU érvelése szerint a közvetlen támogatásoknak az új tagok mezőgazdaságára való azonnali kiterjesztése megakadályozná ezen országok agrárszektorának átalakulását, modernizálódását, konzerválná az alacsony termelékenységét, az elmaradott agrárstruktúrát, növelné a vidéki és agrár-munkanélküliséget, valamint szociális feszültségekhez vezető jövedelemkülönbségeket idézne elő az agrártermelők javára.
2. Az Európai Bizottság javaslata szerint a közvetlen jövedelemtámogatásokat az első három évben egy egyszerűsített kifizetési rendszer keretében kapnák az új tagok. A kifizetések területalapúak lennének, vagyis teljes mértékben leválasztanák őket a tényleges termelésről. Valamennyi, 0,3 hektárnál nagyobb termőterület jogosult lenne közvetlen kifizetésre. A kifizetéseket a földek fizikai vizsgálatán, illetve az *Integrated Administration and Control System*-en keresztül ellenőriznék. Amennyiben rendelkezésre állna a felmérés, akkor a közvetlen kifizetések emelését befagyasztanák.
3. Ami a termeléskorlátozó intézkedéseket illeti, az EU a termelési kvótákat az 1995 és 1999 közötti időszak átlagos termelése alapján határozná meg, mivel szerinte az erre az időszakra vonatkozó statisztikai adatok megbízhatóbbak, mint a rendszerváltást megelőző adatok. Ráadásul ezek jobban tükrözik a lezajlott struktúraváltást.
4. Az EU lehetővé teszi, hogy az általa nyújtott közvetlen agrártámogatásokat az átmeneti időszakban az új tagok saját nemzeti támogatásaikkal kiegészíthessék, amennyiben az agrártermelők az uniótól kevesebb támogatást kapnának, mint amennyit a csatlakozást megelőzően a nemzeti költségvetésből élveztek. Ugyanakkor az új tagok összes agrártámogatása nem haladhatja meg a jelenlegi tagok által élvezett támogatásokat.
5. A közvetlen támogatásokkal ellentétben a Közös Agrárpolitika piaci intézkedéseire (mint például a gabonaintervencióhoz) az új tagok a csatlakozás pillanatától azonnal és teljeskörűen jutnának hozzá.
6. Az agrártámogatásokon túl az EU a korábbiaknál nagyobb hangsúlyt kíván helyezni az új tagok esetében a vidékfejlesztésre, s ezen kiadások maximum 80%-át hajlandó az unió közös költségvetéséből finanszírozni. Vidékfejlesztés címszó alatt a következőket támogatnák: a termelők korkedvezményes nyugdíjazását, a kedvezőtlen adottságú térségeket, az agrárkörnyezet-védelmi intézkedéseket, az erdősítést, a részben önellátásra termelő gazdaságokat, a termelői csoportosulások létrehozását és a műszaki segítségnyújtást.
7. Tekintettel arra, hogy a kelet- és közép-európai országok agrárgazdaságát a részben önellátásra termelő gazdaságok (*semi-subsistence farm*) nagy száma jellemzi, így az EU időlegesen maximum 750 eurónyi támogatást adna ezen gazdaságok árutermelővé válásához, megfelelő üzleti terv benyújtása esetén.
8. A keleti kibővülés agrárköltségvetése az alábbiak szerint alakulna (millió euróban):

	2004	2005	2006
Közvetlen kifizetések	...	1173	1418
Piaci intézkedések	516	749	734
Vidékfejlesztés	1532	1674	1781
<i>Összesen</i>	<i>2048</i>	<i>3596</i>	<i>3933</i>

A fenti elemeket tartalmazó agrárcsatlakozási stratégia megalkotásakor és elfogadásakor az Európai Uniót alapvetően az vezérelte, hogy olyan javaslatot tegyen, amely

- * teljes mértékben kompatibilis az 1999-es berlini csúcson elfogadott kibővülési költségvetéssel, vagyis nem lépi túl az ottani keretszámokat, nem terheli meg az unió költségvetését,
- * nem ütközik az EU jelenlegi és jövőbeni WTO-kötelezettségeibe,
- * egy minél gyorsabb és minél szélesebb körű kibővülést tesz lehetővé,
- * a jelenlegi tagok agrártermelőit nem fosztja meg az általuk élvezett kedvezményektől, támogatásoktól, ugyanakkor megvédi őket az újonnan csatlakozók agrárversenyétől.

Az EU az általa kidolgozott agrárcsatlakozási stratégiát „igazságos, kiegyensúlyozott és ésszerű” javaslatnak tartja, amely teljes mértékben a kelet- és közép-európai országok mezőgazdasági átalakulását és modernizálódását szolgálja, s az átmeneti időszak után a Közös Agrárpolitikába való teljes körű integrációjukat segíti elő. Kérdés, hogy vajon az érintettek is így látják-e?

1. Mindenképpen pozitívként értékelendő, hogy a korábbi egyértelműen elutasító magatartás helyett, az Európai Unió ma már hajlik arra, hogy az agrártámogatások mintegy 70%-át kitevő közvetlen kifizetéseket az új tagok agrártermelőire is kiterjessze. Ugyanakkor teljes mértékben elfogadhatatlan, hogy az egységes piacon és a vámunióon belül – akárcsak átmeneti jelleggel is – más versenyfeltételek legyenek érvényesek az új tagokra, mint a régiekre. Ez – bárhogyan is tagadja az unió – kétféle Közös Agrárpolitikát jelent: egy teljes értékűt a jelenlegi tagok és egy „legyengítettet” az új tagok számára. A kezdeti négyszeres támogatáskülönbség maradandó versenyhátrányba kényszerítené az új tagok agrártermelőit, és indokolatlan versenyelőnyhöz juttatná a régi tagok termelőit. A 2004 és 2013 közötti időszakban olyan mértékben erodálna az új tagok versenypozíciója, hogy azon a 2013-ban 100%-ban megadott közvetlen kifizetések aligha tudnának már segíteni.

2. Csak gyenge vigasz, hogy az EU által meg nem adott közvetlen kifizetések nagyságáig nemzeti támogatásban részesülhetnek az új tagok agrártermelői. Ez nem egyéb mint a közvetlen támogatások egy részének diszkriminatív renacionalizálása, hiszen csak az új tagok lennének arra kényszerítve, hogy ezen támogatási forma nagyobbik részét saját nemzeti költségvetésükből finanszírozzák.

3. Ugyancsak a nemzeti költségvetést terheli az EU azon törekvése, hogy az agrártámogatásokat vidékfejlesztési jogcím alá tereljék. A vidékfejlesztési támogatások ugyanis a közvetlen kifizetésekkel és a piaci intézkedésekkel ellentétben nemzeti *társfinanszírozást* igényelnek.

4. A termelési kvóták megállapításánál az EU alapvetően a kelet- és közép-európai országok számára kevésbé kedvező éveket (1995–1999) tekintti referencia időszakkak.

5. Ami az agrár-költségvetési előirányzatot illeti, 2004-ben egyáltalán nem eszközölnének közvetlen kifizetéseket, azt az új tagoknak kellene megelőlegezni. Ráadásul a 2004. évi 2,048 milliárd eurós agrárelőirányzat kisebb, mint a berlini csúcson elfogadott 2,45 milliárd eurós agrártámogatási összeg, holott ott még csak hat, s nem tíz ország csatlakozásáról volt szó. A 2005-re előirányzott 3,596, illetve a 2006-ra előirányzott 3,933 milliárd euró is csak félmilliárddal több, mint a berlini csúcson elfogadott, de közvetlen kifizetést egyáltalán nem tartalmazó 2,93, illetve 3,4 milliárd euró. Ugyanakkor pozitív fejlemény, hogy a vidékfejlesztési támogatásokból az EU 80%-os társfinanszírozást vállalt, hogy külön támogatásban részesítik a többnyire önellátásra termelő gazdaságokat, hogy egyszerűsített eljárással lehet a közvetlen kifizetésekhez hozzájutni, s hogy a kis (0,3 hektár alatti) gazdaságok is részesülhetnek területalapú támogatásokból.

Bár nem ismeretes az agrártámogatási előirányzatok országok közötti elosztása, de amennyiben, mondjuk, 10%-át kapnánk meg a tíz ország rendelkezésére álló agrártámogatási összegnek 2005-ben, vagyis 359 millió eurót, ez mindössze 21%-át tenné ki annak, amire Magyarország jogosultnak érzi magát egyenjogú tagság esetén.

* * * * *